

De ongelijke strijd tegen de zware misdaad

Dit boek draag ik ter nagedachtenis op aan mijn goede vriend,
journalist in hart en nieren, radiomaker Gerard Klaasen
(1951-2022)

De ongelijke strijd tegen de zware misdaad

Opsporing, bestrijding en vervolging

Hans Werdmölder

WALBURGPERS

Ontwerp omslag: Studio Veen

Ontwerp binnenwerk: Crius Group, Hulshout

ISBN 978 94 6456 048 0

e-ISBN 9789 4 6456 049 7

NUR 339

© 2023 Hans Werdmölder, p/a Uitgeversmaatschappij Walburg Pers, Zutphen

© 2023 Uitgeversmaatschappij Walburg Pers, Zutphen

www.walburgpers.nl

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Zoveel mogelijk is getracht de eventuele rechthebbenden van de afbeeldingen te achterhalen. Rechthebbenden die in dit verband niet zijn benaderd wordt verzocht zich met de uitgever in verbinding te stellen.

Inhoud

Inleiding	7
1. Laag prestatieniveau van de recherche	13
2. De ondraaglijke lichtheid van het Nederlandse strafklimaat	35
3. Falende of tekortschietende wetgeving	59
4. Doorgewinterde knuffelcriminelen	67
5. Misdaadbestrijding in Nederland en Duitsland	83
6. Misdaadbestrijding in Frankrijk	97
7. Misdaadbestrijding in Portugal, Italië en België	107
8. Kroongetuigen in de rechtszaal	123
9. Paradijs voor buitenlandse criminelen	137
10. Aanpak van ondermijnende criminaliteit	143
11. Harmonisatie van strafwetgeving binnen de EU	153
12. Soft beleid werkt niet tegen harde misdaad	163
Slotbeschouwing	179
Verantwoording	190
Noten	193

'Alleen iets goeds inspireert.'
Simon Carmiggelt, 11 juni 1964

Inleiding

Professionele criminelen doen hun zaken in het geheim. Daarbij maken ze gebruik van aliassen, smartphonetoestellen die niet kunnen worden afgeluisterd en codetaal. Over de telefoon worden nooit namen van personen genoemd en wordt niet gesproken over pakken hasj of coke. Men heeft het altijd over legale producten, zoals T-shirts, spijkerbroeken, hard hout of videobanden. Zo nodig geven criminelen opdracht 'een persoon te laten inslapen', dat wil zeggen te vermoorden. In dit milieu is geweld een onvoorspelbare kracht, die continu aanwezig is. Bij overvallen op banken of geldlopers maken criminelen gebruik van Uzi-machinepistolen, kogelvrije vesten en passende vermommingen. De auto's die bij overvallen gebruikt worden zijn altijd gestolen, donker van kleur en voorzien van valse kentekens. In een strafzaak beroepen criminelen zich op hun zwijgrecht of zeggen, in navolging van premier Rutte, geen actieve herinnering aan de gebeurtenissen te hebben. Nederlanders van vijftien en vierentwintig jaar worden opgepakt in een drugsoorlog te Antwerpen.

Bij grote rechtszaken staat een batterij advocaten klaar om de verdachten bij te staan. Strafrechtadvocaten vinden dat door de politie gehackte berichten niet zomaar als bewijs mogen dienen. Volgens de bekende advocaat Inez Weski heeft dat niets van doen met de waarheidsvinding, die een eerlijke procesgang moet waarborgen. Advocaten proberen de zaak waar mogelijk te rekken door nog meer getuigen te laten oproepen, door zand in de justitiemachine te strooien of door een beroep te doen op een artikel van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens (EVRM). Ook worden door de verdediging vaker wraakverzoeken ingediend, omdat men vindt dat de rechters niet

onpartijdig zijn. In het geval geen geweld is gebruikt, wil deze strategie nog weleens lukken.

Strafpleiters duiken ook veelvuldig op in de media, als zij dit voor hun cliënten noodzakelijk achten. Over de betalingen wordt altijd wat mysterieus gedaan, maar men mag aannemen dat de advocaten worden betaald uit de verdiensten van de misdaad. Vaak wordt gebruik gemaakt van een stroman of strovrouw, bij voorkeur een familielid of vriend, om de betalingen te verrichten. Rechtszaken tegen bekende criminelen, zoals Willem Holleeder, Roger P. of Ridouan Taghi, zijn grote mediagebeurtenissen. In een krappe zaal volgen zo'n twintig journalisten de zaak, hetgeen volgens de journalist Marcel Haenen zou leiden tot 'kluitjesvoetbaljournalistiek'. Journalisten zien het liefst vuurwerk in de rechtszaal en willen graag een mooi citaat van Taghi of Holleeder boven hun artikel. Criminaliteit heeft ook amusementswaarde.

Daar tegenover staan de onderbetaalde, laag opgeleide onderzoekers. Zij staan niet in de schijnwerper en doen hun werk volledig in anonimiteit. De meesten hebben een negen-tot-vijf mentaliteit. Hun matige prestaties worden vaak toegeschreven aan het capaciteitstekort, maar daarmee blijven nogal wat andere oorzaken uit het zicht en daardoor onbenoemd.

De onderzoekers verrichten hun onderzoek onder leiding en toezicht van een officier van justitie. Lopende het onderzoek kunnen die niets zeggen. Er bestaat nog zoiets als vertrouwelijkheid en ambtsgeheim. De officieren zullen ook niet gauw optreden in talkshows, want ze weten dat ze door de presentatoren kunnen worden uitgedaagd, zeker als er ook advocaten van de verdachten aan tafel zitten. De advocatuur is de enige procespartij die in de rechtszaal en daarbuiten voorzetjes kan geven, om de onschuld van hun cliënten aan te tonen. Het Openbaar Ministerie (OM) wil in geruchtmakende zaken de discussie eerst en vooral in de rechtszaal voeren, niet via de media. Rechters verschijnen evenmin in talkshows.

De ongelijke strijd tussen de criminelen en de recherche valt het beste te vergelijken met een voetbalwedstrijd tussen Ajax en IJsselmeervogels. Ajax is een profclub en beschikt over veel

geld. Het team heeft een uitgebreide staf, met een hoofdtrainer, zakelijk directeur en meerdere coaches. Op het veld staat een ingespeeld elftal met internationaal succesvolle voetballers. De amateurclub IJsselmeervogels moet het doen met één trainer en minder ervaren voetballers van eigen bodem. Het geboefte staat al bij de aftrap met 3-0 voor, meent officier van justitie Wouter Bos. Tijdens zijn vakantie leest hij het boek van misdaadjournalist Roberto Saviano. ‘De Italiaanse maffiapraktijken in Napels komen angstig dichterbij,’ meent hij.¹

Deze ongelijke strijd heeft ertoe geleid dat de misdaadbestrijding grote steken laat vallen. In de afgelopen dertig jaar heeft de criminaliteit in Nederland kunnen groeien en bloeien. De bovenwereld wordt steeds meer betrokken bij de illegale praktijken die plaatsvinden in de onderwereld. Lange tijd is het probleem van de verwevenheid tussen de georganiseerde misdaad en de gewone economie genegeerd. Pas in 2004, met de moord op ‘bankier van de onderwereld’ en vastgoedhandelaar Willem Endstra, werd het probleem manifest en kwam er ook aandacht voor in de politiek.

Het Openbaar Ministerie is de hoeder van de rechtsstaat. Het staat borg voor de normering van de grenzen over wat wel of niet is toegestaan. Een rechtsstaat kan niet goed functioneren zonder vertrouwen in de kwaliteit van de opsporing, een efficiënte vervolging door het OM, een passende wetgeving en voldoende, bekwame rechters. Ook moeten de pakkans, de kans op vervolging en de kans op bestraffing op orde zijn. Dat is in Nederland niet het geval, want er gaat veel mis in de strafrechtketen.

Professionals zijn bovendien van mening dat de strafrechtketen een zeer mager effect heeft op de misdaad. Slechts drie tot vier procent van alle ingebrachte zaken leidt tot een strafrechtelijke afdoening. In een rapport uit 2016 wordt vastgesteld dat de samenwerking in de keten een mager netto-effect heeft en uiteindelijk leidt tot een ‘verwaterde strafmaat’. In het regeerakkoord van het kabinet Rutte-III (2017-2022) laat de regering weten dat zij als inzet heeft de aangiftebereidheid te vergroten, het lage ophelderingspercentage van misdrijven te verhogen en de doorlooptijden

van rechtszaken terug te brengen. Deze voornemens worden slechts in geringe mate verwezenlijkt. Veel misdaden worden nooit opgelost, zaken worden geseponneerd en criminelen blijven daardoor onbestraft. Sommige misdaadbesteders menen ook dat de zaken beter met bestuurlijke maatregelen kunnen worden opgelost, door bijvoorbeeld burgemeesters meer bevoegdheden te geven.

Criminaliteit is een complex, veelkoppig en moeilijk te bestrijden fenomeen, dat je langs meerdere lijnen moet aanpakken. Eén daarvan is repressie. De andere lijn is preventie, zoals goed onderwijs, werkgelegenheid, zorg, maatschappelijk werk, volkshuisvesting, enzovoort.

De bestrijding van de zware misdaad vanuit wetgevende en strafrechtelijke hoek is het vertrekpunt voor mijn onderzoek en analyse. De kernvraag luidt: wat gaat er precies mis in de strafrechtketen? Zijn het de laagopgeleide rechercheurs, hebben de officieren van justitie geen of onvoldoende middelen om effectief te kunnen vervolgen, zijn de processen-verbaal niet goed genoeg, is de wetgeving wel op orde, zijn er te weinig gekwalificeerde rechters, zijn zij naïef en te mild bij de afdoening van delicten? Of zijn het de keiharde acties van professionele criminelen, die mogelijke (kroon)getuigen, hun familieleden en hun advocaten bedreigen met de dood of zelfs laten vermoorden? En dan te bedenken dat ook zij in een rechtszaak effectief gebruik kunnen maken van deskundige advocaten en andere raadgevers. In de praktijk zal het een samengaan zijn van hierboven genoemde factoren.

Centraal in dit boek staan achtereenvolgens de pakkans, de vervolgingskans, de sanctiekans en de strafmaat in de strafrechtpleging. Ook is er aandacht voor de kans en de mogelijkheid dat professionele criminelen in hun portemonnee worden geraakt. Of dat lukt wordt in hoge mate bepaald door de slagkracht van de politie en het OM. De bestaande wetgeving en het fiscale systeem, met de vele mogelijkheden tot witwassen, zijn daarbij ook van belang. In mijn zoektocht naar mogelijke oplossingen

maak ik een vergelijking met de misdaadbestrijding in andere landen binnen de Europese Unie (EU), in het bijzonder Duitsland, Frankrijk, Italië, Portugal en België. Ook ga ik uitvoerig in op de kroongetuigenregeling. Wat is bijvoorbeeld de bijdrage van de kroongetuige aan een effectieve aanpak van de zware misdaad? Daarnaast besteed ik aandacht aan de vraag hoe er meer en effectiever kan worden samengewerkt binnen de Europese Unie. Tot slot sta ik stil bij de reacties van leden van de Tweede Kamer op de voornemens en maatregelen van de overheid in de bestrijding van de georganiseerde en ondermijnende misdaad.